

SOTE Klinikai Szakpszichológus Szakképzés

Mentálhigiénés intervenciós módszerek a deviáns életút megelőzésében

A helyreállító igazságszolgáltatás

Dr. Csomortáni D. Zoltán
klinikai szakpszichológus

Gyakorlat: Gondoljunk két személyre

- ...az egyik nagyon szimpatikus, a másik nagyon nem
 - Mit gondolok, érzek velük kapcsolatban?
 - Mit gondolhatnak, érezhetnek velem kapcsolatban?
 - Mi okozza a különbségeket? - itt is, ott is ugyanaz az ember vagyok... mégis...
 - Kire és milyen hatással vannak a fentiek?

Mi is az a Kapcsolathelyreállító/
Resztoratív szemlélet?

A haidák halásznép. Abból élnek, amit a víz ad. Ezért életük feltétele, hogy a csónakjuk, a varsájuk és az ehhez tartozó minden egyebük rendben legyen. Van is egy szokásuk, már-már törvényük, ha valakinek tönkremegy a halászó szerszáma, a törzs azonnal segít, elkészítik, ami kell.

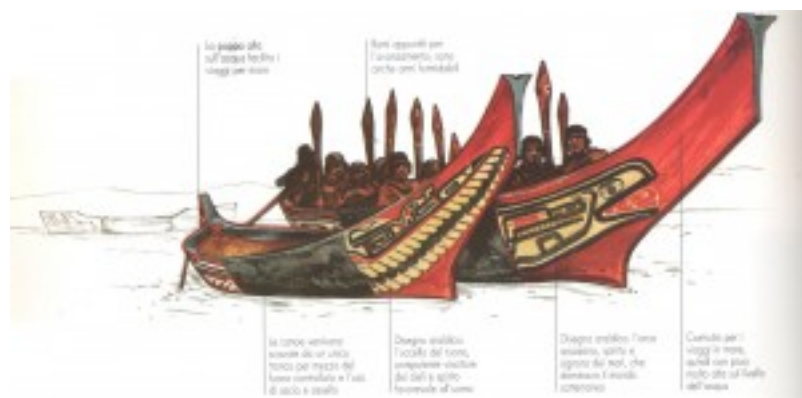
Ha valaki főbenjáró bűnt követ el, az a büntetése, hogy összetörik a csónakját, a varsáját, minden halászó szerszámát miszlikbe aprítják. Ez is törvény.

Ám ebben a pillanatban életbe lép az első törvény, amely szerint, akinek tönkremegy a kenyérkereső eszköze, annak segíteni kell, hiszen különben éhen hal. Fel is sorakoznak, kidöntik a megfelelő fát, kifaragják, megcsinálják az új csónakot.

A bűnös haida ezen úgy megilletődik, hogy köszönetképpen ajándékokat kezd készíteni a törzsbelieknek. Azok úgyszintén „meglepődnek”, elfogadják az ajándékot, s dicsérni kezdik, milyen figyelmes ember a falubelijük. És természetesen ők is készítenek neki ajándékot.

Aztán halásznak tovább...

Haida Canoe

Fellegi bevezetője

- „Emlékszik az első találkozásunkra? Nem egy kávézóban történt. Maga betört az én házamba. Összetörte az egyetlen létező hitemet, hogy képes vagyok a családomat és az otthonomat megvédeni az olyanoktól, mint Maga.”
- „Sosem láttam korábban valakit ennyi szomorúságot, dühöt, elkeseredettséget és büntudatot érezni, mint ő. Meglepett, hogy ő érzett büntudatot azért, amit én tettem! Korábban nem tudatosult bennem, milyen kárt okoztam, hogy a tettem kiket és hogyan érintett.”
- „És akkor elkezdtünk beszélgetni... A fájdalomról, a múltról...”

Negrea első esete Aszódon

- A fiú aki a saját bőrén akarta megtapasztalni milyen bankot rabolni
 - Újságírás, könyv a “Viszkisről”
 - Hitetlenség és kipróbálás, majd a pénz visszavitele
 - Aszód (a büntethetőség határán) és értetlenség
 - Szembesülés a következményekkel
 - Jóvátétel

Jelenlegi helyzet (Negrea)

- Évente átlagosan 4000 gyermekkorú követ el büntetendő cselekményt és 13000 fiatalkorú bűnelkövetőt ítélnek el. (OKRI)
- A fiatalok 70 -75 %-a ismételten bűnelkövető fél éven belül (Negrea, 1999)
- Nincs utánkövetés, de a fk. 70 %-a kapcsolatba volt a gyermekjóléti szolgálattal (Herczog, 2007)
- Iskolai agresszió, bullying, mobbing = életre szóló hatás (Olweus, 1993)

A resztoratív igazságszolgáltatás

Kiinduló tézis:

- A bűncselekmény olyan **interperszonális konfliktus**, amely zavart, **károkat és sérelmeket okoz az emberi kapcsolatokban**, és ez a konfliktus a bevonódott érintettek “tulajdona”. (Christie 1977)

Resztoratív Eljárások

- Meghatározás (Tony Marshall, 1996): „olyan eljárás, mely során **az adott sérelemben érdekelt minden résztvevő** összeül, hogy közösen döntsön az elkövetett cselekmény utóhatásának és **jövőbeni** szerepének ügyében."

A Retributív és Resztoratív kérdésfeltevés

Megtorló

- Ki tette?
- Miért tette?
- Ki fog dönteni?
- Mit érdemel?

Helyreállító

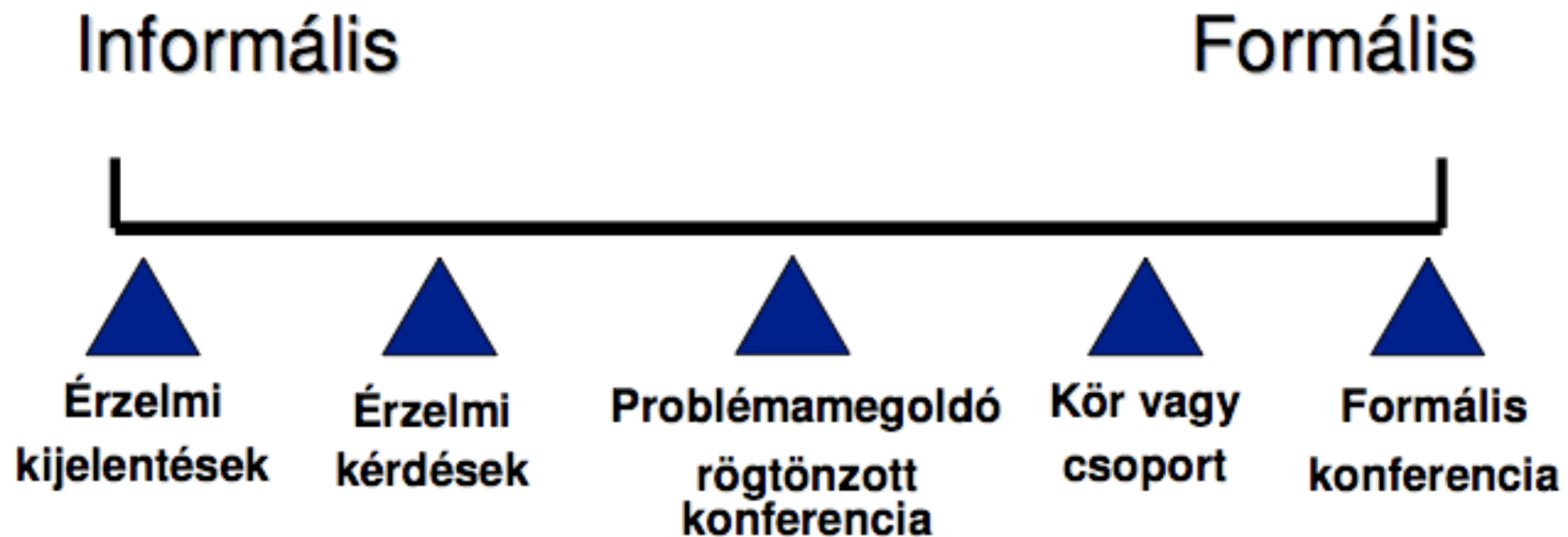
- Mi történt?
- Kit érintett?
- Hogyan érintette?
- Mit kell tenni, hogy a dolgok rendbejörjenek?

(Zehr, 2002)

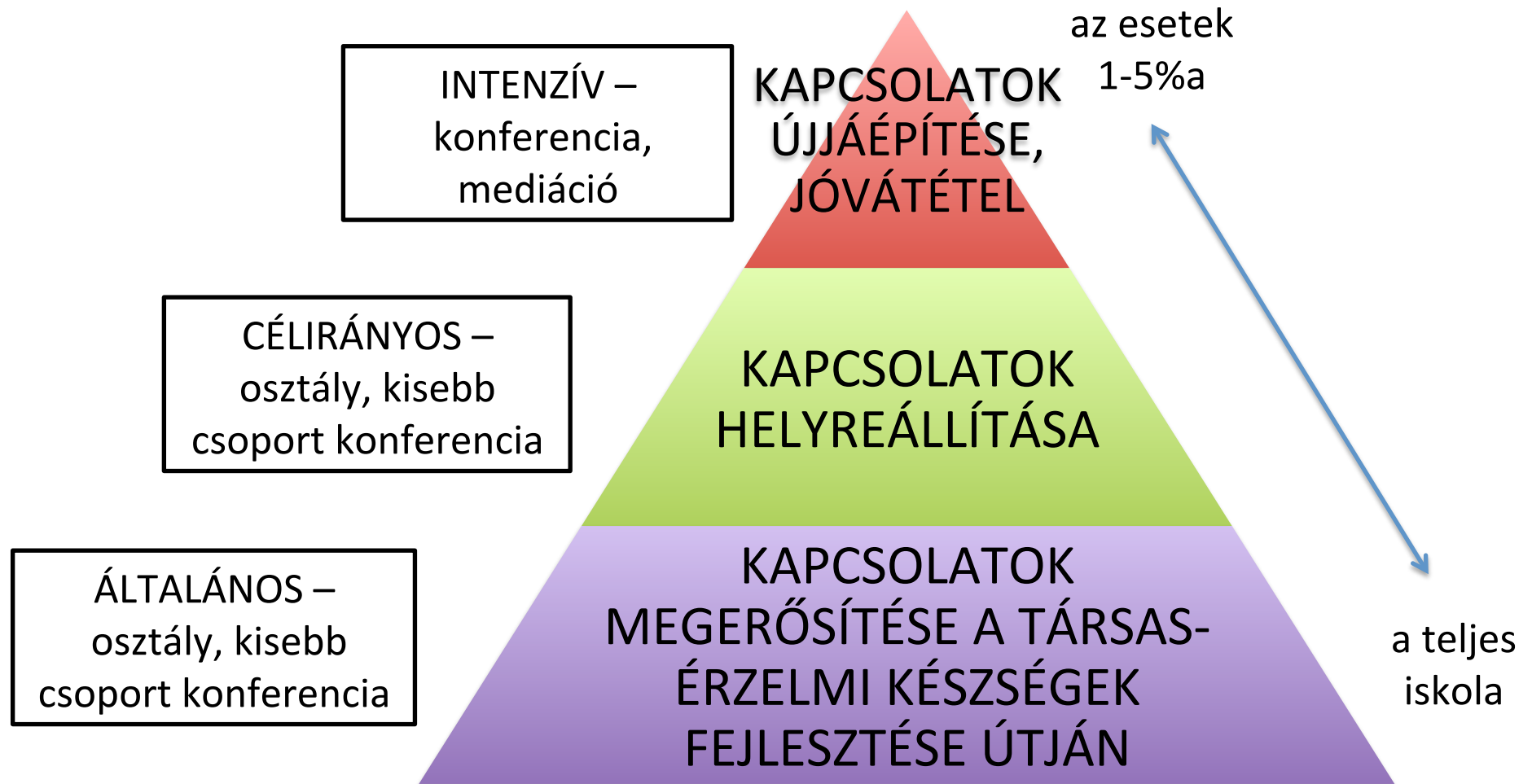
Paradigmaváltás

- Retributív-megtorló igazságszolgáltatás helyett Resztoratív-helyreállító igazságszolgáltatás
- Stigmatizáló szégyen helyett REINTEGRATÍV SZÉGYEN (Zehr, 1985)

Resztoratív módszerek skálája

A resztoratív válaszhierarchia

(MORRISON, 2004)

Következmények

- Itt-és-most helyzetben kapott visszajelzések a viselkedés negatív hatásairól lehetővé teszik
 - a megbánás kifejezését
 - a jóvátétel elfogadását
 - a morális viselkedés kialakulását
 - az empátia fejlődését
 - ezek a hatások széles körben hatnak

Következmények

- A megsérült kapcsolatok helyreállításában a kortárscsoport és a család támogatóként tud jelen lenni $\Rightarrow$ nem megbélyegzést, hanem beilleszkedést és közösségi felelősségvállalást eredményez.
- A konkrét (bűn)cselekmény által érintett személyek együttes jelenléte a döntéshozatalban erősíti a konszenzuson alapuló konfliktus-kezelést és a traumatikus élmények feldolgozását.

Kutatási eredmények

- visszaesési ráta csökkenése, Sherman–Strang jelentés, 2007, GB
- 15-20%-os csökkenés a visszaesési rátában, Garth – Lind, 2002, NZ
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában, Sherman, 2000, GB
- elégedettségi ráta 90% feletti, pl. Moore – O’Connel, 1994, USA
- bűnözéstől való félelem csökkenése, Umbreit, 1994, USA
- megállapodás megkötése 70-90%-ban, pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003, USA
- megállapodás betartása 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) Ausztrália
- költség-haszon elemzések: 50-70%-os megtakarítás/eset (Aaltonen) Finnország

Kutatási eredmények

- poszttraumás stressz szignifikáns csökkenése rablások és betörések áldozatai körében ($p < 0,01$), nők körében jelentősebb ($p < 0,001$) (Angel, 2005)
- reintegráló szégyen és visszaesés fordított aránya (Sherman és mtsai, 2000)
- pozitív attitűd változások (McCold)
- iskolai incidensek, tanári büntetések szignifikáns csökkenése (Palisades Középiskola)

A szegedi kezdeményezés 2011-től

Fázisok

1. fázis: 2011-2012 - Kecskeméti Mária tréningjei, Negrea Vídia, Ted Wachtel munkásságának megismerése
2. fázis: 2012-2015 - Pilot kutatások a szegedi középiskolákban
3. fázis: 2015-2016 – Széles körű kipróbálás, oktatás: ELTE, SZTE, GFF
4. fázis: 2016-2017 – CSMPSZ és 10 szegedi általános iskola

Problémák

- Normaszegések száma megnőtt
- Egyre korábban jelentkeznek viselkedési/alkalmazkodási problémák
- Egyre több a képességei alatt teljesítő gyermek
- Az eddig működő rendszerek már nem hatékonyak (figyelmeztetések, intők)
- Iskolai erőszakos cselekmények - bullying jelenségek, cyberbullying
- Kinek a felelőssége - dolgoz-e az iskolának ezzel foglalkozni? Tehet mást?

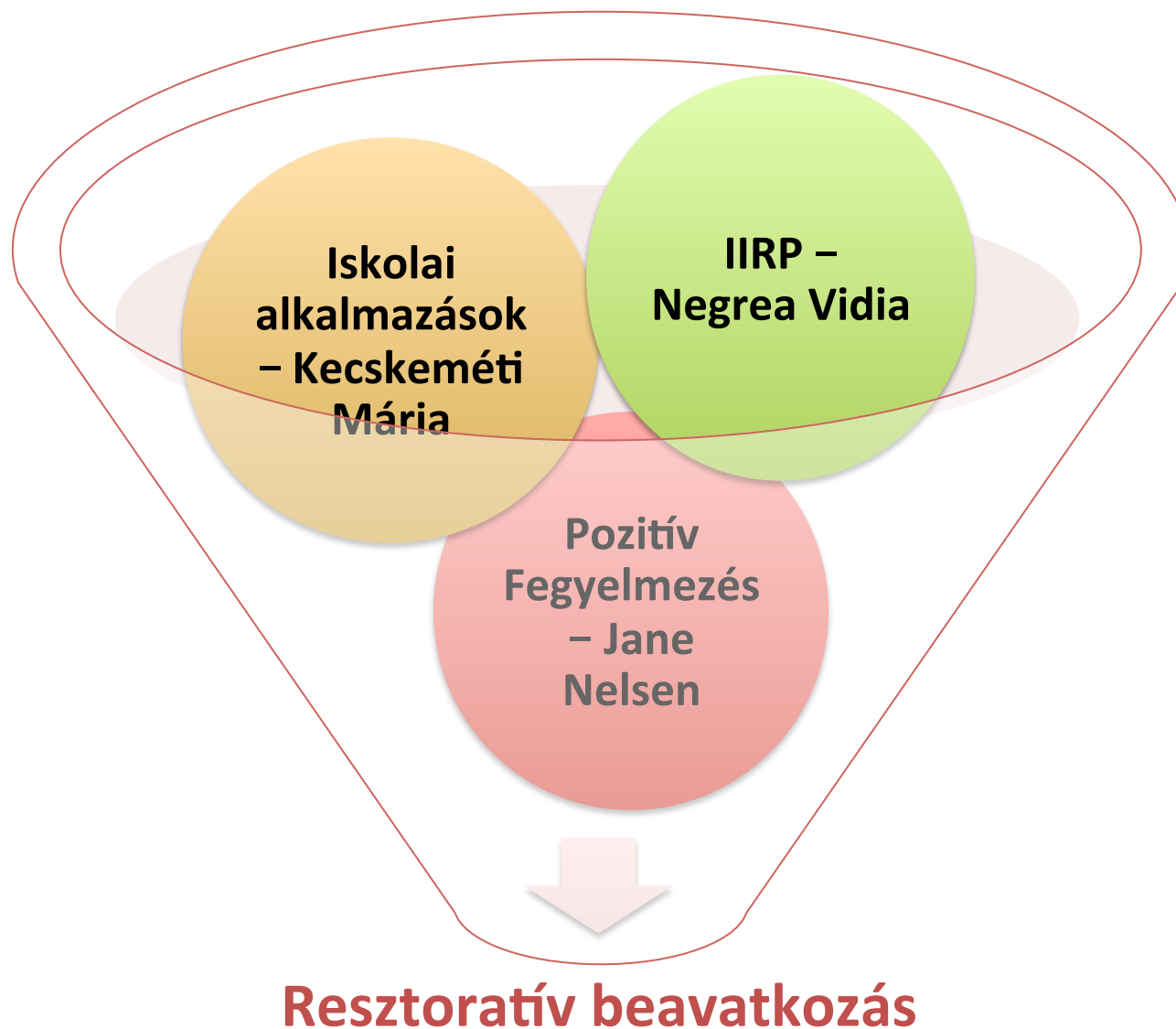
3. Mi a megoldás?

- Iskolai erőszakmegelőző programok:
 - Olweus programja - norvég
 - Békítő - Mentalizációs program - amerikai
 - KiVa program – finn
 - Resztoratív szemléletű beavatkozások

4.1 Resztoratív megfontolások

- Kinek a problémája a fegyelmezetlenség?
- Miért érdemes a problémákat közösségi szinten kezelni?
- Szeretettel és határozottan
- Érzelmek és szükségletek
- A kötődés alapvető jelentősége

5. Resztoratív források

Waikato eredmények (Hamilton, Új-Zéland)

- Kecskeméti Mária és mtsai. (2011)
 - Resztoratív interjú
 - 5-6 fős csoportok
 - 9 lépés
 - Resztoratív osztálykonferencia
 - osztályméret
 - 3-4 lépés

Resztoratív kommunikáció

- Resztoratív kommunikáció narratív elemei
(Kecskeméti Mária, 2011)
 - hatalom-tudás
 - megnevezés
 - pozicionálás
 - externalizáció
 - kíváncsi vagy szókrátészi kérdezés
 - dekonstrukció

Egy eset - kétféle kimenetel

- ESET: egy tanuló megveri az osztálytársát
- HAGYOMÁNYOS MEGOLDÁS:
 - büntetés az iskola házirendje alapján (tanár, osztályfőnök, igazgató)
- KÖVETKEZMÉNYEK:
 - agresszor: nem veszi komolyan, igazságtalanság érzés, nem derül ki az alap frusztráció, bosszúvágy, nem érzi át tette hatásait
 - agresszor szülője: miért mindig az én gyerekeket, a tanár túlzásokba esik
 - sértett: kimondatlan sérelem, félelem a bosszútól
 - sértett szülei: bizalmatlanság az iskolával szemben, a tanár nem tudja megvédeni a gyermekemet
 - tanár: a megoldás illúziója, eszköztelenség és tehetetlenség érzés, a szereplők többségének a szemében **negatív szereplő** lesz, mert ő játsza a “rossz zsaru” szerepét
- **AZT ERŐSÍTI MEG AZ ÉRINTETTEKBEN, HOGY EGYEDÜL VANNAK, NEM ÉRTIK MEG ŐKET, NINCS HATÁSUK AZ ESEMÉNYEKRE, TARTANIUK KELL EGYMÁSTÓL**

Egy eset - kétféle kimenetel

- ESET: egy tanuló megveri az osztálytársát
- RESZTORATÍV MEGOLDÁS:
 - a történetek érintettjeinek bevonása, resztoratív családi konferencia levezetése, közös megoldási lépések kidolgozása
- KÖVETKEZMÉNYEK:
 - agresszor: látja, hogy kit/hogyan érint a tette, megértettség érzése, megbánás lehetősége
 - agresszor szülei: átérzi a helyzetet, hálás, hogy a gyermekét nem címkézik
 - áldozat: megkönnyebbülés, támogatottság érzése, megbocsátás lehetősége
 - áldozat szülei: bizalom az iskolában, az eseményeket a súlyuknak megfelelően kezelik
 - tanár: hosszú távú megoldás, nem döntőbíró, hanem a megoldás elősegítője, a résztvevők megbecsülését élvezi
- **AZT ERŐSÍTI MEG AZ ÉRINTETTEKBEN, HOGY EGY KÖZÖSSÉG TAGJAI, FONTOS A VÉLEMÉNYÜK, HATÁSSAL VANNAK AZ ESEMÉNYEKRE, SZÁMÍTHATNAK EGYMÁSRA**

**A resztoratív beavatkozás nem
csodaszer, csak egy lehetőség!**

**MUNKÁT ÉS BIZONYOS SZINTŰ
ELKÖTELEZETTSÉGET IGÉNYEL**

**Az eredmény megéri: kisebb
feszültség szint, erősebb fegyelem,
tanulási és kötődési motiváció**

Kutatási eredmények középiskolai osztályokban

Résztvevők

SZAKEMBEREK

- 4 kiképző
- 38 facilitátor jelölt

KUTATÁSI MINTA

- 12 intézmény
- 275 fiatal
- 81 pedagógus

Módszerek

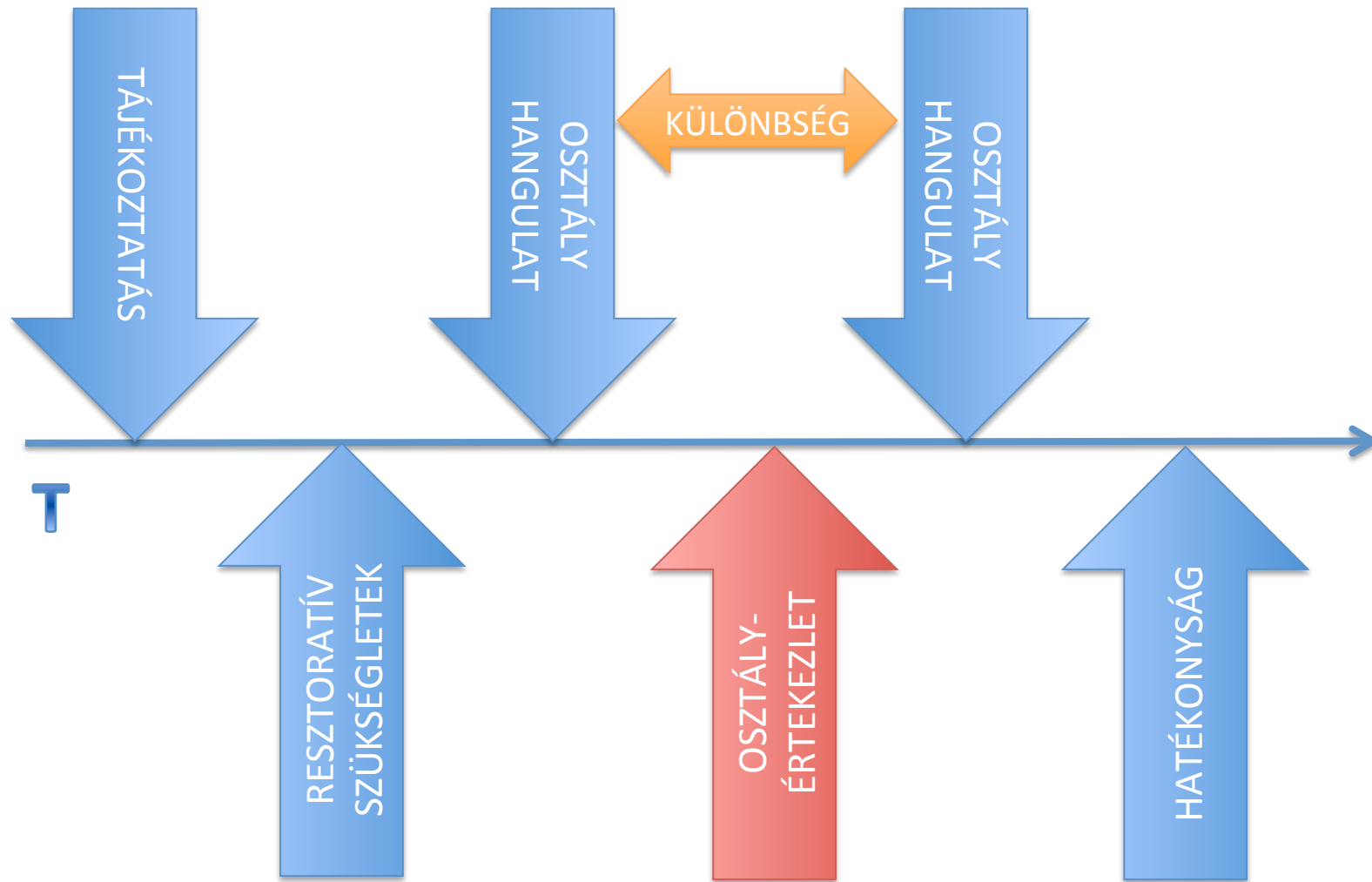
4 KÖRBŐL ÁLLÓ OSZTÁLYÉRTEKEZLET (Kecskeméti, 2011)

1. a probléma felvetése
2. a probléma hatása
3. mi van ha nincs jelen a probléma
4. mit tehetnénk ellene, személyes felelősség

Mérőeszközök

- RN-T és RN-S: resztoratív szükségletek kérdőívek, tanári és diák változat
- dimenziók: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, szülőkkel, összevont), megküzdés, kiégés/reménytelenség, nyitott kérdések
- CMQ: osztály-hangulat kérdőív (Tímár Éva: Tanítási Klíma Percepciója kérdőív alapján)
- dimenziók: Hangulat, Bizalom/Önfeltárás, Rugalmasság/Tolerancia, Összetartás, Odafordulás/Törődés, Meghallgatás, Konfliktuskezelés
- ERIC-S, ERIC-T, ERIC-F: a resztoratív konferencia hatásai kérdőívek (diák, tanár, facilitátor változat), nyitott kérdések

Kutatási elrendezés

Eredmények:
RESZTORATÍV SZÜKSÉGLETEK
- a kiégés/reménytelenség ellenszere

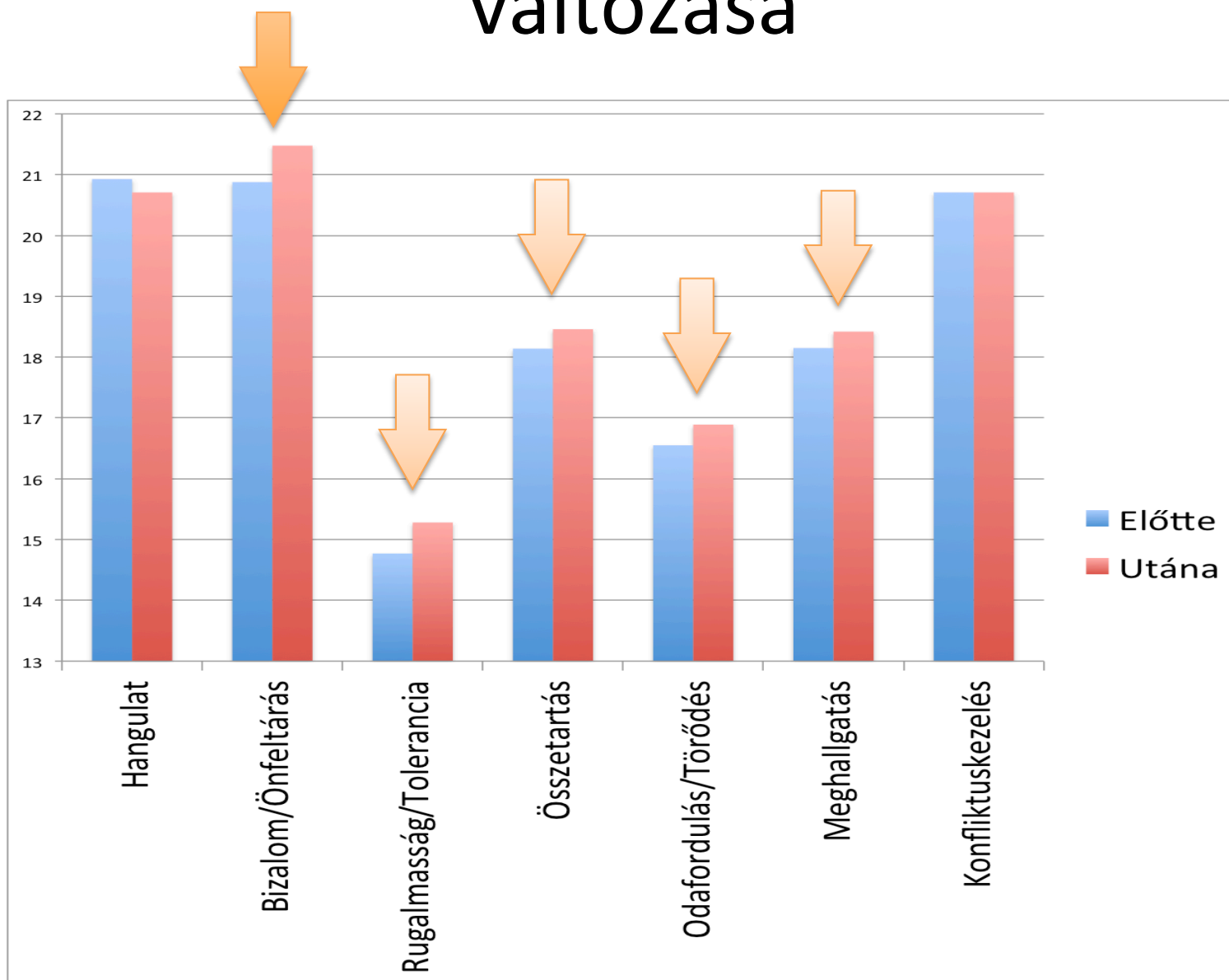
TANÁROK

- **DIÁKOKKAL VALÓ
KAPCSOLAT (0,45)**
- KOLLÉGÁKKAL VALÓ
KAPCSOLAT (0,35)

DIÁKOK

- **OSZTÁLYTÁRSAKKAL VALÓ
KAPCSOLAT (0,48)**
- TANÁROKKAL VALÓ
KAPCSOLAT (0,46)

Eredmények: klímadimenziók változása

Eredmények:

Mit tartottak jónak az osztályértekezletben?

- **DIÁKOK:** “meghallgattuk egymást”,
“megismerhettük egymás véleményét”,
“magunkra ismerhettünk”
- **TANÁROK:** “mindenki véleményét
meghallgatták”, “figyeltek egymásra”,
“megismerték egymást”
- **FACILITÁTOROK:** “tudatosodott bennük a
probléma megléte”, “a végére bátrabban
mertek hozzászólni”

Jelenlegi helyzet

5. fázis: 2017. szeptembere –

- CSMPSZ: megalakul a Resztoratív Team (6 fő)
- Gedói Általános Iskola – Resztoratív Modellintézmény (beavatkozások, képzések, bemutatók)
- Gál Ferenc Főiskola: koordinálja az oktatási, iskolai beavatkozási, kutatási, konferencia szervezési feladatokat
- Resztoratív Akadémia: tudásbázis és továbbképzési központ fejlesztése (resztorativ.hu)

Országos REsztoratív KOnterencia

*Közösségek, iskolák,
resztorativitás*

Gál Ferenc Főiskola

2017. november 17.
Szeged, Dóm tér 6.

II. OREKO

Országos Resztoratív Konferencia

- GFF Dóm tér 6., 2017.11.17, 9-től
- ÚJ Zélandi, ELTÉS, PTEs, GFFs előadók, izgalmas kerekasztal és ws-ok
- Ingyenes, regisztrációhoz kötött, 200 főnél leáll a regisztráció
- URL:
http://gff-szeged.hu/hirek-aktualitasok/hirek/masodik_oreko_konferencia_2017

Köszönöm a figyelmet!

Kérdéseitekre szívesen válaszolok!

e-mail: zcsomortani@yahoo.com